

Youth in Europe I. An international empirical Study about Life Perspectives, red. Hans-Georg Ziebertz, William K. Kay, Lit Verlag, Münster 2005, ss. 278.

Problematyka perspektywy życiowej ma charakter wielostronny i wieloaspektowy. Podejmowana jest ona przez socjologów, politologów, pedagogów, psychologów, a także przedstawicieli innych dziedzin nauki. Ma ona przede wszystkim charakter praktyczny i wszelkie badania jej dotyczące uwzględniają wagę zastosowania uzyskanych wyników w codziennym życiu.

Prezentowana i recenzowana książka stanowi część ogólnego raportu badań prowadzonych w ramach międzynarodowego projektu badawczego zatytułowanego „Religia i perspektywy życiowe” (Religion and Life Perspectives). Pomysł realizowania tego projektu powstał w 2000 podczas Konferencji w Würzburgu, w czasie której podejmowano zagadnienia religii i perspektyw życiowych młodych ludzi w Europie. Projekt ten spotkał się z pozytywną oceną German Science Council (DFG), dzięki czemu jego realizacja mogła nabrać realnych kształtów.

Prezentowana książka została wydana w ramach serii „International Practical Theology”, która redagowana jest przez cenionych naukowców z liczących się ośrodków w Nijmegen, Dublinie, Princeton, Tybingen oraz Würzburga. Kwalifikacje redaktorów książki i autorów poszczególnych rozdziałów pozwoliły nadać opracowaniu charakter naukowy. Należy jednak podkreślić, że książka jest napisana i zredagowana w taki sposób, że korzystać z niej mogą bez większych trudności także praktycy zajmujący się teologią, pedagogiką, socjologią i psychologią.

Podjęcie zagadnienia perspektyw życiowych młodych ludzi ma swoje źródło w zmianach społeczno-politycznych zachodzących w sposób gwałtowny w Europie. Aspekt społeczno-polityczny związany jest ściśle z sytuacją ekonomiczną, która ma istotne znaczenie dla procesów kulturowych zachodzących w pluralistycznym społeczeństwie krajów Europy Zachodniej. Na szcze-

gólną uwagę zasługuje podjęcie badań i dostrzeżenie przez twórców projektu i autorów prezentowanej książki aspektów religijnych i aksjologicznych, które ściśle wiążą się ze sobą. Należy podkreślić, że przez ostatnie dziesięciolecia problematyka wartości była podejmowana w badaniach naukowych stosunkowo rzadko. Towarzyszyły temu nieco inne powody w krajach dawnej Unii Europejskiej i w tych nowych, które reprezentowane są przez grupę badaczy uczestniczących w omawianym projekcie. Z jednej strony konsumpcyjny styl życia, mający swoje miejsce w krajach zamożnych, z drugiej zaś wieloletnia indoktrynacja polityczna, będąca codziennością w krajach Europy Wschodniej mają swoje do dzisiaj istniejące konsekwencje. Podjęcie aspektu religijnego uważam za szczególnie istotną zaletę realizowanego projektu.

Wśród celów projektu badawczego, a także prezentowanych w omawianej książce badań, należy wymienić przynajmniej trzy: teologiczny, pedagogiczny oraz społeczny. Wszystkie one jednak są wspomagane niejako przez aspekt psychologiczny, który jest uwzględniany w prowadzonych badaniach.

Badacze stawiają pytania: Jakie są związki między perspektywą życiową i religijnością w różnych kulturach i społecznościach? Czy istnieje związek pomiędzy ogólną a religijną perspektywą życiową? Czy istnieje związek pomiędzy indywidualną religijnością a religijnością reprezentowaną przez instytucje religijne? Czy istnieją istotne różnice omawianych relacji w związku ze specyfiką kulturową i polityczną Północnej, Południowej, Wschodniej i Zachodniej Europy?

W prezentowanych badaniach wyodrębniono grupę zmiennych niezależnych i zależnych uwzględniających aspekt społeczno-demograficzny, psychologiczno-osobowościowy i związane z nimi różnice indywidualne, a także aspekt socjalizacyjny. Wśród zmiennych zależnych wyróżniono religijność i perspektywę życiową. Prezentowana książka jest raportem z badań dotyczących pierwszego z trzech etapów badań, który dotyczy perspektyw życiowych i ich związku ze zmiennymi niezależnymi, czyli sytuacją społeczno-demograficzną, socjalizacją, a także w niewielkim stopniu z osobowością.

Zachodzące w Europie zmiany społeczno-polityczne, a także ekonomiczno-gospodarcze nie pozostają bez wpływu na życie osób młodych. Ich perspektywa życiowa jest szczególnie szeroka

i daleka, dlatego też jej analiza jest interesująca i uzasadniona. Autorzy poszczególnych rozdziałów książki zastanawiają się, od czego zależy owa perspektywa, co jest specyficznego w poszczególnych krajach Europy, co czyni percepcję owej perspektywy taką a nie inną. Znaczące jest dostrzeżenie roli wartości i religii w kształtowaniu się owej perspektywy. Okazuje się, że sam fakt istnienia perspektywy religijnej jest uniwersalny, a jednak ma ona swoją specyfikę w różnych regionach i krajach Europy. Uwarunkowane jest to ich historią zarówno tą najnowszą, jak i dawniejszą, sytuacją społeczno-ekonomiczną, a także tradycją, która nie jest bez znaczenia. Często podkreśla się fakt, że osoby młode są w szczególny sposób narażone na konsekwencje płynące ze zmian zachodzących we współczesnej Europie. Z jednej strony korzystają one z płynących stąd dobrodziejstw, z drugiej zaś spotykają się z licznymi zagrożeniami. Szczególna wrażliwość osób młodych na zagadnienia religijne znajduje swoje odbicie w widzeniu rzeczywistości i ocenie zachodzących zmian. Podjęcie aspektu religijnego i teologicznego pozwala spojrzeć na obraz zachodzących zmian i widzenie perspektywy życiowej poprzez pryzmat świata wartości, nie tylko tych religijnych, ale także innych. Aksjologia nieczęsto znajduje sobie należne miejsce w opracowaniach naukowych. Niekiedy jest ona traktowana instrumentalnie i bardzo powierzchownie.

Zaprezentowane w pracy badania zostały oparte na właściwych założeniach metodologicznych. Szczegółowe wyniki badań uzyskanych w poszczególnych krajach zaprezentowano w tabelach zamieszczonych w końcowej części książki. W prezentowanych badaniach prowadzonych w różnych krajach Europy uwzględniono charakterystykę badanych osób ze względu na płeć, wiek oraz rodzaj szkoły, w której młodzież pobiera naukę. Następnie zaprezentowano dane dotyczące planowania życia odnoszące się do takich wymiarów, jak np. nostalgia, bezpieczeństwo, przyszłość, pesymizm, niepewność. Zaprezentowano związek między planowaniem życia a preferowanymi przez młodzież wartościami. Uwzględniono poglądy młodych ludzi na temat organizacji życia, aktywność polityczną, postawy wobec współczesnej Europy, a także oczekiwania związane z zachodzącymi zmianami. Następnie zaprezentowano w tabelach korelacje pomiędzy wynikami uzyskanymi przez młodzież poszczególnych krajów w badanych wymiarach.

Jednym z założeń prezentowanego projektu badawczego, a także poszczególnych opracowań było przypuszczenie, iż istnieją różnice między badanymi zmiennymi w poszczególnych krajach Europy. Rzeczywiście uzyskane wyniki wskazują na specyfikę poszczególnych krajów, przy czym należy podkreślić, iż istnieje wiele podobieństw, które świadczą o tym, że sam fakt bycia młodym implikuje system preferowanych wartości i widzenie przyszłości. Należy podkreślić, że istnieje duża zbieżność w systemie preferowanych wartości przez młodzież Europy. Ceni ona szczególnie niezależność, dobre wykształcenie i wartości humanistyczne. Pragnie ona założyć rodzinę i ceni jej znaczenie.

Oceniana książka składa się z czterech części oraz wstępu, a także bibliografii, indeksu rzeczowego i oraz informacji o autorach.

We wstępie autorzy podają ogólne dane dotyczące projektu badawczego oraz fragmentaryczne wyniki. W części pierwszej zawarto informacje wprowadzające do badań zaprezentowanych w części drugiej. Dotyczą one ogólnej sytuacji istniejącej we współczesnej Europie oraz zmian w niej zachodzących. Bardzo ważny jest podrozdział prezentujący metodologiczne podstawy prowadzonych badań.

Część druga książki zawiera rozdziały przedstawiające wyniki uzyskane w poszczególnych krajach. Badania prowadzone były w Anglii, Finlandii, Holandii, Irlandii, Izraelu, Chorwacji, Polsce, Szwecji i Walii. W części trzeciej przedstawiono analizę porównawczą uzyskanych wyników. Część czwarta zawiera wspomniane już wcześniej tabele ze szczegółowymi wynikami badań uzyskanych w poszczególnych krajach.

Można dostrzec zarówno podobieństwa, jak i różnice w ocenie perspektywy życiowej i religijnej w poszczególnych krajach Europy. Młodzież we wszystkich badanych krajach pozytywnie ocenia zmiany zachodzące w ostatnim okresie w Europie, w tym rozszerzenie Unii Europejskiej. Należy jednak podkreślić, że młodzież Niemiec i Holandii ocenia, że korzyści płynące z tych faktów będą dotyczyły głównie nowych krajów Unii Europejskiej. Dostrzega ona jednak wartość europejskiej solidarności z tymi, którzy przez lata nie mieli szansy rozwoju i życia w wolności. Jednocześnie należy zauważyć, że prawie jedna czwarta młodych ludzi w Niemczech i Holandii przewiduje negatywne kon-

sekwencje połączenia współczesnej Europy. Wielu młodych ludzi spostrzega rzeczywistość jako niepewną. Sądzi ona, że politycy w niewystarczającym stopniu uwzględniają perspektywy życiowe młodych ludzi, co jest przyczyną owej niepewności i poczucia zagrożenia.

Uzyskane wyniki są bardzo interesujące. Na przykład wśród badanych młodych ludzi w Niemczech dosyć wyraźnie rysuje się wymiar pesymizmu w percepcji perspektywy życiowej. Niestety podobne tendencje zauważa się w wypowiedziach młodych ludzi w Holandii i Anglii. Uzyskane w tych krajach wyniki powinny stać się inspiracją dla pedagogów, księży, psychologów, którzy pracują z młodzieżą. Okazuje się, że perspektywa dobrobytu nie zawsze pozwala wysoko oceniać perspektywę życiową.

Prezentowana książka stanowi pierwszy z trzech planowanych raportów z międzynarodowych badań. Należy podkreślić ich unikalny charakter, rozmach i celowość. Na szczególną uwagę zasługuje przemyślana koncepcja analiz sytuacji życiowej młodych ludzi w świetle preferowanych wartości. Wartości są bowiem tym wymiarem, który kształtuje motywację, nadaje sens życiu i sprawia, że człowiek odczuwa bądź nie odczuwa satysfakcji.

Sądzę, że w kolejnych raportach z badań uwzględnione będą różne koncepcje psychologiczne, w tym dorobek naukowy dotyczący zagadnienia perspektywy czasowej (future time perspective), które są przedmiotem zainteresowania specjalistów znaczących europejskich ośrodków naukowych.

Prezentowana książka jest cennym źródłem naukowym. Uzyskane wyniki powinny stać się inspiracją dla ludzi pracujących z młodzieżą, a także tych, którzy kształtują politykę edukacyjną we współczesnej Europie. Zaprezentowane badania wskazują na wyrażaną przez młodych ludzi silną potrzebę solidarności między poszczególnymi krajami Europy. Podobieństwo w systemie preferowanych wartości pozwala z optymizmem oceniać zachodzące zmiany, które mają służyć podniesieniu jakości życia człowieka w wymiarze duchowym i materialnym.

Andrzej Sękowski